

*Яніна Овсієнко
(с.Мала Білозерка, Україна)*

ПРОФЕСІЙНИЙ ТВОРЧИЙ САМОРОЗВИТОК УЧИТЕЛІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ В ПРОЦЕСІ ДОСЛІДНО- ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядаються шляхи професійного саморозвитку учителів експериментальної школи-інтернату – авторської школи з художньої кераміки в процесі науково-дослідної експериментальної діяльності, описуються традиційні та інноваційні методи роботи педагогічного колективу в напрямку професійної підготовки випускників навчального закладу як майбутніх виробників художньої кераміки.

Ключові слова: професійний саморозвиток, науково-дослідна експериментальна діяльність, авторська школа, художня кераміка, виробник художньої кераміки, професійна підготовка.

The article deals with the ways of professional self-development of teachers of the experimental boarding school - the author's school of artistic ceramics in the process of research and experimental activity, describes the traditional and innovative methods of work of the teaching staff in the direction of professional training of graduates of the educational institution as future producers of art ceramics.

Keywords: professional self-development, experimental research, author's school, art ceramics, art ceramics manufacturer, professional training.

У історії кожної школи є найголовніші події, які створюють умови для подальшого її розвитку та вибудовують шляхи перспективного інноваційного перетворення. Одним із перспективних напрямів інноваційного розвитку загально-освітнього закладу є його участь в науково-дослідній та експериментальній діяльності. Важливою ділянкою новітніх перетворень в руслі реформування нової української школи є мистецька освіта. Багато українських загальноосвітніх шкіл обирають шлях освітніх реформ, поєднуючи мистецтво, технології із вивченням загальних дисциплін.

Проект нової редакції Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти основним завданням сучасної освіти передбачає формування освіченої людини з інноваційним типом мислення, здатної до творчої перетворювальної діяльності в усіх сферах людського життя, глибоко морального, компетентного, креативно ініціативного, патріотично налаштованого громадянина України, яке не можливо без активного залучення учнівської молоді до мистецтва.

Так, визначаючи перспективи розвитку спеціалізованих шкіл мистецького спрямування, важливого значення в новій українській школі набувають процеси здобуття профільної освіти, а тому в сьогоденні існує проблема необхідності забезпечення можливостей для повноцінного здійснення профільного навчання в старшій школі, на заключному ступені здобуття загальної середньої освіти.

Одним із сучасних експериментальних закладів освіти, який впевнено крокує шляхами науково-дослідної діяльності, вже кілька років поспіль є комунальний заклад «Малобілозерська спеціалізована естетична школа-інтернат II-III ступенів «Дивосвіт» Запорізької обласної ради, що здійснює професійну підготовку вихованців цього навчального закладу до отримання професії «Виробник з художньої кераміки III розряду».

Нова науково-дослідна робота естетичної школи-інтернату розпочалася з 2014 року. Так, відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від

14.11.2014 № 1324, на базі Малобілозерської спеціалізованої естетичної школи-інтернату II-III ступенів «Дивосвіт» Запорізької обласної ради здійснюється експериментальна діяльність за темою «Професійний саморозвиток учителів мистецьких дисциплін у Центрі педагогічної майстерності». Науковий керівник експерименту – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової та міжнародної діяльності ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України Отич Олена Миколаївна є ініціатором багатьох нововведень та інноваційних проєктів цього навчального закладу, як досвідчений і компетентний керівник впевнено управляє науковою роботою експериментального закладу, на основі ідей видатного діяча науки і освіти академіка І.А. Зязюна, що на початку століття відкривав Всеукраїнський Центр педагогічної майстерності на базі цього сільського закладу освіти.

Основу експериментальної діяльності школи-інтернату заклала новаторська авторська школа з художньої кераміки, що уможливила появу ґрунтового фундаменту професійної підготовки учнівської молоді Запорізького краю – вихованців школи-інтернату до опанування робітничою мистецько-технологічною професією «Виробник з художньої кераміки III розряду» та відкрила нові можливості щодо втілення інноваційних авторських ідей в межах інтеграції мистецтва і технології з іншими шкільними предметами.

Перебуваючи на III формульованому етапі дослідно-експериментальної діяльності, педагогічний колектив навчального закладу визначає шляхи формування професійного саморозвитку вчителів мистецьких дисциплін на основі Концепції професійного саморозвитку вчителів мистецьких дисциплін у діяльності Центру педагогічної майстерності.

Педагогічний колектив навчального закладу ґрунтовно вивчає і досліджує питання професійного саморозвитку педагогів на основі провідних ідей вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, проблеми саморозвитку висвітлюються в педагогічних, філософських, психологічних джерелах та в узагальненому педагогічному досвіді і практиці роботи багатьох педагогічних працівників. Аналіз досліджень М.М. Бахтіна, М. Бубера, К. Роджерса, П. Щедровицького, В. Франкла дозволяє виокремити ряд суттєвих ознак цього феномену «професійний саморозвиток викладача» в основі якого – самореалізація творчого потенціалу вчителя [7,42].

Педагоги навчального закладу основує свої погляди на питання саморозвитку особистості, що відображені в працях вітчизняних дослідників: І. Беха, Б. Вульфова, О. Газмана, Г. Звенигородської, В. Зінченко, О. Киричука, Б. Кобзара, Л. Кулікової, О. Слободяна, П. Харченко, а також в працях зарубіжних науковців Р. Бернса, А. Маслоу, Г.К. Роджерса [7,34].

Проводячи дослідження, психологічна служба експериментального закладу основує діяльність на поглядах вчених М.І. Алексєєвої, Г.О. Балла, Н. Бітянова, В.І. Бондара, О.А. Дубасенюк, О.К. Дусавицького, І.А. Зязюна, С. Максименко, Б. Мастерова, Г. Цукермана., С.Д. Максименко, М.В. Матюхіної, Л.С. Славіної, які вважають, що в процесі навчальної діяльності здійснюється різносторонній розвиток особистості як викладача, так і тих хто навчається. Саме видатні психологи виділяють три тенденції у визначенні поняття «саморозвиток»: саморозвиток як усвідомлена самозміна; як механізм переходу можливості в дійсність; як психічне самоутвердження, постійне збагачення особистісного в людині протягом всього життя [7,15].

У процесі науково-дослідної роботи педагоги школи-інтернату здійснюють самонавчання і складають індивідуальні плани саморозвитку на основі праць Ш.О. Амонашвілі, І.А.Зязюна, О.Г.Мороза, П.І.Підкасистого, С.Л. Рубінштейна, В.О. Моляко, Б.О.Федоришина, Г.О.Балла, Л.М.Митіної, В.А.Семиченко, О.М. Пехоти та інших.

У процесі проведення багатьох науково-практичних заходів та педагогічних рад, педагогічний колектив визначає, що саморозвиток є внутрішнім процесом, визначеним

способом реагування людини на вплив середовища, усвідомлене вдосконалення себе самою людиною, а підґрунтям саморозвитку є потреби людини в нових досягненнях, прагнення до успіху, до вдосконалення, активна життєва позиція, позитивне мислення, віра у свої можливості, розуміння сенсу життя. Через дослідження поняття "само" ("autos"), яке визначається як синонім до слова "себе, саморозвиток розглядається ними складною системою постійного удосконалення людиною себе, а основою саморозвитку – діяльність, систему вправ, на які впливають чотири фактори – спадковість, середовище, виховання й активність та найважливішим елементом мотивації саморозвитку є мотивація учіння, пізнання [7, 46]. Отже, під професійним саморозвитком педагогічний колектив школи-інтернату розуміє усвідомлений цілеспрямований процес особистісного і професійного самовдосконалення з метою творчої самореалізації в процесі виконання професійної діяльності.

Центральним місцем у науково-дослідній експериментальній роботі колектив школи-інтернату «Дивосвіт» вважає впровадження Концепції професійного саморозвитку вчителів та програми саморозвитку педагогічної майстерності вчителів спеціалізованих навчальних закладів художньо-естетичного профілю у діяльність Центру педагогічної майстерності та навчально-виховну роботу школи-інтернату, яка стала результатом діяльності закладу на II етапі дослідження.

На основі науково обґрунтованої структурно-функціональної моделі формування професійного саморозвитку вчителів спеціалізованих навчальних закладів художньо-естетичного профілю колектив навчального закладу визначає педагогічні умови формування професійного саморозвитку вчителів та поступово створює новітню інформаційну базу навчальних базових дисциплін щодо професійного саморозвитку вчителів спеціалізованих навчальних закладів художньо-естетичного профілю. В структуру моделі увійшли індивідуальні програми професійного саморозвитку кожного вчителя школи-інтернату, які є не тільки картою професійних досягнень, але й путівником у майбутній діяльності, що активно пов'язується не тільки із мистецтвом, але й з інформаційними технологіями та широкими можливостями сучасної відкритої післядипломної педагогічної освіти.

Саме відкрита освіта дозволяє викладачам експериментального навчального закладу здійснювати самонавчання у дистанційній формі. Відкрита освіта сьогодні як складна соціальна система, дозволяє кожному педагогу швидко реагувати на педагогічні потреби і запити та базується на світоглядних і методологічних засадах відкритості й безперервності процесу пізнання.

Важливе значення у процесі саморозвитку викладачів експериментального закладу належить відкритим освітнім ресурсам, що діють на основі інформаційних та комунікаційних технологій. Кожним вчителем школи-інтернату розпочата ґрунтовна робота по створенню персональних веб-ресурсів на шкільній відкритій платформі Moodle. Такі веб-ресурси дозволять викладачам організувати очно-дистанційну форму навчання з усіх навчальних предметів, вивчати поглиблено ті питання, які цікавлять учнів.

Педагоги навчального закладу в межах професійного саморозвитку приймають активну участь в створенні науково-методичного супроводу викладання базових та фахових мистецьких дисциплін на основі дистанційного самонавчання, участі в е-курсах, педагогічних фестивалях і конкурсах з інформаційних технологій.

Але, на думку педагогів, головним у поглибленому навчанні мистецтву кераміки, є практична робота школярів у спеціальних майстернях, навчальних та допоміжних приміщеннях, які мають все необхідне для опанування професією кераміста. Для здійснення профільного навчання в школі-інтернаті учні працюють на кульових млинах, гончарних кругах, турнетках, а потім використовують муфельні печі, допоміжні матеріали: фарби, поливи, різні за хімічним складом глини. Майстерні підлягають модернізації, поповнюється новим устаткуванням для здійснення більш

грунтовної підготовки майбутніх фахівців з кераміки. На теоретичних та практичних заняттях учні старшої школи опановують секрети керамічних мас, полив, випалу, розпису, знайомляться з культурними та живописними техніками. Свої досягнення учні навчального закладу демонструють на всеукраїнському та міжнародному рівнях. Так, у межах експериментальної діяльності було проведено два Всеукраїнських керамічних фестивалі обдарованої молоді «КерамДиво», в яких вихованці закладу посіли призові місця і взяли Гран-прі.

Як результат професійного саморозвитку педагогів школи-інтернату, є діяльність Всеукраїнського Центру педагогічної майстерності вчителів мистецьких дисциплін. Так, у межах експериментальної роботи, в рамках Центру педагогічної майстерності, активно працюють творчі групи учителів з аспектів проблем професійного саморозвитку вчителів мистецьких дисциплін, акторської майстерності, осередки шкіл-новаторів та шкіл-майстрів та інші. Ідеї академіка І.Зязюна продовжують втілюватися педагогами експериментального закладу та дають можливість по-новому розглянути майстерність педагогів у відкритій освіті, майстерність, що проявляється в інноваційних формах саморозвитку на основі інтеграції мистецтва, технології, інформаційних технологій та майстерності вчителя і майстра виробничого навчання.

Головні ідеї нової української школи та низка оновлених Державних програм основної і старшої школи умотивувала написання авторських програм курсів за вибором мистецького спрямування, серед яких «Писанкарство», «Бісероплетіння», «Ліплення», «Живопис», «Петриківський розпис», «Музеєзнавство», «Народний спів», «Народна хореографія», «Народна іграшка», «Театральне мистецтво» та інші. Досягненням педагогічного колективу стало створення інтегрованих програм, з вивчення базових дисциплін – українська мова і література, біологія, хімія, математика, фізика, в яких кожна навчальна тема пов'язана з мистецтвом і художньою культурою. Для здійснення професійного навчання спеціалізованої естетичної школи-інтернату у навчальний план закладу уведено вивчення наступних дисциплін: пластичної анатомії і ліплення, технології художніх виробів з кераміки, матеріалознавства, креслення і перспективи, дизайну художніх виробів із кераміки, історії кераміки, виробничого навчання, основ правових знань, основ галузей економіки і підприємництва, рисунку, живопису, охорони праці, які викладають досвідчені вчителі майстри із високим рівнем професійного саморозвитку. Профільно та поглиблено в навчальному закладі вивчається рисунок і живопис, декоративно-прикладне мистецтво, художня культура, історія художньої культури, композиція і кольорознавство, розпис, ліплення і скульптура, пластична анатомія, технологія керамічного виробництва.

Вирішуючи питання професійного саморозвитку педагогів школи-інтернату, в межах експерименту в травні 2016 року на базі комунального закладу «Малобілозерська спеціалізована естетична школа-інтернат II-III ступенів «Дивосвіт» Запорізької обласної ради, Асоційованої школи ЮНЕСКО пройшла Всеукраїнській науково-практична конференція на тему «Психолого-педагогічні умови розвитку умови розвитку педагогічної майстерності та професійного саморозвитку вчителів спеціалізованих навчальних закладів художньо-естетичного профілю». Педагоги навчального закладу мали можливість поділитися своїми напрацюваннями та результатами експериментальної діяльності із науково-педагогічними працівниками Національної академії педагогічних наук України (ДВЗН «Університет менеджменту освіти» НАПН України, лабораторії естетичного виховання і мистецької освіти Інституту проблем виховання НАПН України), працівниками ДНУ «Інституту модернізації змісту освіти» Міністерства освіти та науки України, представниками Департаменту освіти і науки Запорізької державної адміністрації, науково-педагогічними працівниками, керівниками відділів та кафедр мистецьких дисциплін ВНЗ України, а також обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти,

академії неперервної освіти Вінницької, Житомирської, Івано-Франківської, Київської, Сумської, Черкаської областей, директорами спеціалізованих навчальних закладів художньо-естетичного профілю України.

Невід'ємною складовою підтвердження професійного саморозвитку педагогів стають міжнародні мистецькі пленери. Мистецькі міжнародні пленери як масштабні міжнародні заходи демонструють творчу діяльність майстрів закладу, які разом із видатними скульпторами, керамістами та художниками з учнями – майбутніми майстрами творять шедеври на свіжому повітрі, доповнюючи шкільний музей під відкритим небом новими шедеврами мистецтва. Саме мистецькі пленерні вже десять років поспіль створюють сприятливі умови для самореалізації творчого потенціалу кожного вчителя експериментального закладу. «Дивосвіт» як член міжнародного Проекту асоційованих шкіл ЮНЕСКО за навчальною темою «Соціокультурні зв'язки» демонструє кожного року майстерність та професійний рівень підготовки школярів, а перемоги учнів у Всеукраїнських конкурсах Малої академії наук доводять високий рівень роботи як вчителів так і вихованців.

Своїми професійними досягненнями експериментальний заклад щиро ділиться на щорічній виставці «Сучасні заклади освіти – 2016», організаторами є компанія «Виставковий Світ» за підтримки та участі Міністерства освіти і науки України, Національної академії педагогічних наук України. Шість золотих медалей і низка грамот і почесні звання «Лідер сучасної освіти» засвідчують високий рівень роботи школи-інтернату.

Попереду напружена робота із розробки нових шкільних проектів з професійного самовизначення учнів, удосконалення поглибленого вивчення предметів художньо-естетичного циклу очно-дистанційною формою навчання та активного використання інформаційних технологій, організацією роботи додаткових гуртків мистецького спрямування, участю вихованців школи-інтернату в міжнародних освітніх проєктах мистецького спрямування, укладення угод про співробітництво з спеціалізованими школами м. Миколаєва, м. Полтави, м. Мелітополя та широке коло науково-освітнього співробітництва з школами мистецького спрямування зарубіжжя.

Продовжується робота з практичної апробації, корекції комплексу методів роботи із вчителями щодо професійного саморозвитку та підвищення педагогічної майстерності та готуються до видання програми курсів за вибором, колективна монографія науковців та практиків з проблеми професійного саморозвитку вчителів та збірка та ніші видання. Педагоги закладу щорічно приймають участь у педагогічних фестивалях, науково-практичних семінарах, вебінарах, майстер-класах, Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях з широкого кола питань та друкують статті, тези в збірниках до конференцій, в фахових і періодичних виданнях України на рівні із науковцями. Досвід експериментального закладу «Дивосвіт» зацікавив педагогічних працівників мистецьких шкіл Польщі.

За підтримки ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України та професійного наукового керівництва експериментом, колектив навчального закладу продовжує свою експериментальну діяльність та обговорює і доповнює концептуальні положення, на яких базується науково-експериментальна робота школи-інтернату «Дивосвіт», вирішує актуальні питання створення педагогічних умов для розбудови і вдосконалення професійного саморозвитку вчителів мистецьких дисциплін, удосконалення діяльності діючого Центру педагогічної майстерності вчителів мистецьких дисциплін, які в майбутньому дозволять значно підвищити рівень професійного саморозвитку вчителів мистецьких дисциплін та удосконалювати фахову профільну підготовку вихованців з художньої кераміки в школі-інтернаті на основі нової української школи та концептуальних засадах авторської школи Я.Овсієнко.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков В. Ю. *Інноваційний розвиток засобів і технологій систем*

- відкритої освіти / В. Ю. Биков // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб.наук. праць: Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. – Випуск 29. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. – С. 32-40.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 562 с.
  3. Енциклопедія освіти/ за ред. В.Г. Кременя. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
  4. Естетика : підручник / Л.Т. Левчук, В.І. Панченко, О.І. Оніщенко, Д.Ю. Кучерюк; за ред. Л.Т. Левчук. – 2-е вид., допов. і переробл. – К.: Вища школа, 2005. – 431 с.
  5. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії : [монографія] / І.А.Зязюн. – Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
  6. Отич О.М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти : [монографія] / за наук. ред. І.А. Зязюна. – Чернівці : Зелена Буковина, 2009. – 752 с.
  7. Професійний саморозвиток майбутнього фахівця. Колективна монографія, Житомир, Поліграфічний центр ЖДУ, вул. Велика Бердичівська, 40, с.212.

Вікторія Яковлева
(Кривий Ріг, Україна)

РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВИХОВАНЦІВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ ЗАСОБАМИ ДИЗАЙН-ОСВІТИ

У статті проаналізовано зміст, форми, принципи дизайнерської освіти; визначені нові можливості дизайн-освіти у процесі розвитку художньо-творчого потенціалу вихованців загальноосвітніх інтернатних закладів.

Ключові слова: вихованці шкіл-інтернатів, творчість, творчий потенціал, дизайнерська освіта.

The article analyzes the content, forms, principles of design education; new possibilities of design education in the process of development of artistic and creative potential of pupils of comprehensive boarding schools are determined.

Key words: pupils of boarding schools, creativity, creative potential, design education.

Сучасна загальноосвітня школа-інтернат, як будь-яка традиційна загальноосвітня школа, має стати центром розвитку в учнів інтелекту, духовності, художньо-творчого потенціалу тощо.

Однак, висунення на перший план нових типів навчальних закладів, ідей формування національної еліти, закладів для обдарованих відкинуло назад, залишило поза увагою загальноосвітні школи-інтернати, як найбільш масові навчально-виховні заклади.

За нашими результатами досліджень, діти потрапляють у школи-інтернати педагогічно занедбаними, з великими прогалинами у знаннях і перервою в навчанні в два і більше років. Так: у 32% вихованців спостерігається надмірна рухливість; у 20% – інертність; 77% учнів – бувають запальні, роздратовані; 46% – грубі у стосунках; 27% – плаксиві; 65% – неуважні і тільки 30% учнів – притаманна стійка увага.

У багатьох дітей шкільного віку деформовані духовні, пізнавальні, естетичні потреби, зокрема, втрачено інтерес до навчання.

Причиною такого явища є тривалі пропуски занять і бродяжництво. Багато учнів відстає за рівнем якості навчання від однолітків, що навчаються у звичайних школах.

Проте, це відставання майже у 85% школярів, як і відсутність позитивного інтересу до знань, не визначається інтелектуальними можливостями учнів, а є